

Mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo sąveika

Genutė Gedvilienė¹, Rasa Didžiulienė²

¹ Vytauto Didžiojo universitetas, Švietimo akademija, Jonavos g. 66, 44138 Kaunas, genute.gedviliene@vdu.lt

² Vytauto Didžiojo universitetas, Švietimo akademija, Jonavos g. 66, 44138 Kaunas, rasa.didziuliene@vdu.lt

Anotacija. Straipsnyje aptariama, kaip Lietuvos mokytojų bendruomenėje reiškiasi profesinis perdegimas, koks jo ryšys su mokytojų profesiniu pasitenkinimu. Tyrimo metu išryškėjo pagrindiniai veiksniai, kurie daro įtaką profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo sąveikai, – tai žymiai sumažėjęs darbingumas, produktyvumas; atsiribojimas nuo darbo ir profesijos; kontrolės ir savikontrolės praradimas darbe. Patvirtintas reikšmingas neigiamas ryšys tarp mokytojų profesinio pasitenkinimo ir profesinio perdegimo.

Esminiai žodžiai: *mokytojų profesinis perdegimas, mokytojų profesinis pasitenkinimas.*

Įvadas

Šiuolaikinėje visuomenėje vis aktualesnės tampa problemos, susijusios su mokytojo asmenybe, psichine ir fizine sveikata, mokytojo emocijomis ir kompetencijomis (Stočkus, 2014). Profesinis pasitenkinimas neatsiejamas nuo individo požiūrio, teigiamų jausmų, lūkesčių, susijusių su jo darbu bei su pasitenkinimu įvairiais darbo veiksniais.

Problema. Mokslinėje literatūroje didesnis dėmesys sutelkiamas į organizacijos lygmeniu vertinamas pasekmes arba individualaus lygmens matavimus. Nepaisant minėto pozityvaus profesinio perdegimo ir streso aspektų nagrinėjimo įdirbio, tyrimuose mažai akcentuojama, koku mastu, kaip stipriai / nestipriai Lietuvos mokytojų bendruomenėje yra išreikštas profesinis perdegimas, koks jo ryšys su mokytojų profesiniu pasitenkinimu. **Tyrimo tikslas** – atskleisti Lietuvos pedagogų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo sąveiką, siekiant didinti mokytojų profesinį pasitenkinimą.

Problemą atskleisti buvo pasirinkta mokslinės literatūros analizė ir kiekybinė tyrimų strategija, kuriai įgyvendinti atlikta bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų apklausa

raštu pagal standartizuotą klausimyną. Instrumento skalės rodikliai suteikė galimybę nustatyti ryšį tarp Lietuvos mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo priklausomai nuo skirtingų struktūrinių streso dimensijų. Statistinė analizė buvo atlikta naudojant „Socialinių mokslų statistikos paketą“ (SPSS 23), skirtą „Windows“.

Teoriniai aspektai

Visuotinai pripažįstama, kad perdegimo sindromas yra vienas iš didžiausių iššūkių šiuolaikinėje profesinėje darbo aplinkoje, profesinio perdegimo samprata vis labiau skverbiasi į mokslinių tyrimų lauką. Kitų šalių mokslininkų (McCormick, 1992; Travers, Cooper, 1996; Maslach, 2003; Pearson, Moomaw, 2005; Kim ir kt., 2007; Milner, Khoza, 2008; Chang, 2009; Desimone, 2009; Avalos, 2011; Ortner, 2012; Khan, Yusoff, and Khan, 2014; Helms-Lorenz, Maulana, 2016; Fitchett, McCarthy ir kt., 2018) tyrimo objektas yra mokytojų profesinio perdegimo ir streso paplitimas bei jo įveikos, redukavimo priemonių taikymo galimybės organizacijoje. Lietuvos mokslininkai (Pacevičius, 2006; Merkys, 2013; Stočkus, 2014; Kuniejūtė, 2016) nagrinėja šio reiškinio požymius, priežastis, išskiria rizikos ir apsauginius veiksnius, taip pat (Pacevičius, 2006; Stočkus, 2014; Kavaliauskienė, Balčiūnaitė, 2014; Merkys, Bubelienė, 2016) tyrinėja profesinio perdegimo raišką, ypatumus, ieško ryšių su mokytojo amžiumi, lytimi; aiškinasi, kiek asmuo kelia sau adekvačius reikalavimus darbinėje veikloje, kiek stipriai išgyvena dėl nesėkmių, kaip suvokia visuomenės lūkesčius savo paties atžvilgiu. Beckas (1992) teigia, jog rizikos visuomenėje reiškiasi ne vien grėsmėmis aplinkai ir sveikatai – čia veikia tarpusavyje susipynę nūdienos socialinio gyvenimo pokyčiai: profesinio užimtumo modelių reorganizavimas, tradicinės šeimos modelio griūtis, stiprėjanti įtampa dėl darbo santykių nepastovumo, mažėjanti tradicijų bei papročių įtaka savimonės identitetui ir asmeninių santykių demokratizavimas (Giddens, 2005).

Mokytojo profesinę veiklą, jos kokybę ir darbo efektyvumą sąlygoja į nuolatinį kaitos procesą įsukantys socialiniai pokyčiai ir švietimo reformos. Mokytojai stengiasi prisitaikyti prie netikėtų iššūkių, tačiau Lietuvos švietimo sistemos kaita spartesnė – tenka taikytis ir prie politinių, socialinių, demografinių, ekonominių, organizacinių pokyčių, informacinių technologijų plėtros. Šie pokyčiai keičia ne tik mokytojo vaidmenų pasiskirstymą, reikalavimus jo kompetencijai, bet ir motyvaciją, socialinę gerovę ir sveikatą. Gera mokykla – „pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis ugdymą grindžianti, prasmės, atradimų ir asmens ugdymo(si) sėkmės siekianti mokykla, kuri savo veikloje vadovaujasi mokyklos bendruomenės susitarimais ir mokymusi. Ši geros mokyklos sąvoka apibrėžia pagrindines Konceptijos vertybes ir nusako mokyklos veiklos tobulinimo kryptį“ (Geros mokyklos koncepcija, 2015, 2). Natūralu, kad aktualūs moksliniai tyrimai yra susiję su vienu iš pagrindinių ugdymo proceso dalyvių – mokytoju (Stočkus, 2014). Siekiant įgyvendinti Geros mokyklos koncepciją, svarbu vertinti ne tik mokytojo kompetencijas, bet

ir atkreipti dėmesį į jo asmenybę, psichinę ir fizinę sveikatą ir emocijas, kas neišvengiamai daro įtaką mokytojų profesiniam pasitenkinimui. Todėl svarbu identifikuoti ir nustatyti profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo kintamųjų ryšius.

Profesiniam pasitenkinimui apibrėžti dažnai vartojamos sąvokos „pasitenkinimas darbu“, kartais „įsipareigojimas organizacijai“, kurios laikomos svarbiais veiksniais, lemiančiais tiek organizacijai, tiek individui svarbius reiškinius (darbo efektyvumą, darbuotojų kaitos lygį, psichologinį klimatą) (Spector, 1997). Išanalizavus literatūros šaltinius, galima teigti, kad profesinis pasitenkinimas – tai:

- maloni ir pozityvi emocinė būsena, sąlygojama požiūrio į turimą ar atliekamą darbą (Arnold, 2005; Locke, 1976);
- darbuotojų emocinė reakcija į darbą, lyginant tikrus rezultatus su norais (Pearson, 1991);
- individo teigiamų nuostatų visuma užimamos pozicijos ar darbo atžvilgiu (Seta, 2000);
- veiksniai, kurie nulemia, kokio stiprumo teigiamas arba neigiamas emocijas žmogus patiria dėl savo darbo; tai santykinai pastovi nuostata arba emocinė reakcija į užduotis bei į fizinės ir socialines darbo sąlygas (Schermerhornas, Huntas ir Osbornas, 2004);
- teigiama ar džiaugsminga emocinė būsena, kurią sukelia darbas ar darbo rezultatai (Sangmook, 2005).

Neretai *profesinio perdegimo* sindromas vadinamas psichiniu išsekimu, emociniu perdegimu, psichiniu perdegimu, profesiniu nuovargiu. Iš esmės visos šios sąvokos įvardija tą patį reiškinį, taigi jos gali būti sinonimai (Pacevičius, 2006). Apibendrinus mokslinės literatūros šaltinius, mokytojų profesinį perdegimą galima apibrėžti taip:

- stiprus nerimas, atsirandantis dėl pervargimo darbe, kurį nuolat lydi nuovargis, nemiga, sumažėjęs darbo našumas, depresija (Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas, 2019);
- ilgalaikio distreso, kurį apima fizinis, emocinis ir protinis nuovargis, padarinys; profesinio perdegimo sindromas – tai tam tikrų poreikių nepatenkinimas, t. y. kaip didėjantis nusivylimas, pasireiškiantis psichiniais ir fiziniais simptomais, kurie mažina savigarbos jausmą (Vollmer, 1998);
- kaip žvakė, kuri kažkada skaisčiai spindėjo, vėliau pradėjo mirgėti ir galiausiai užgeso (Raedeke ir kt., 2002);
- ilgai trunkanti žmogaus reakcija į nuolatinius emocinius ir tarpasmeninius stresorius darbe (Maslach, 2003);
- visiškas asmenybės „išdžiovinimas“ (Smith ir kt., 2001).

Metodologija

Tyrimo pagrindą sudaro šiuolaikinės socialinių mokslų metodologijos mokymas apie empirinį socialinį tyrimą – buvo atlikta anoniminė anketinė apklausa. Kiekybinis tyrimas yra parengtas metodologiniu mokymu apie atrankinę kiekybinę apklausą raštu.

Klausimyne respondentai vertino du kintamuosius – profesinį pasitenkinimą ir profesinį perdegimą. Pirmąją skalę (mokytojų profesinis perdegimas) sudarė 46 teiginiai, antrąją skalę (mokytojų profesinis pasitenkinimas) – 16 teiginių. Teiginių skalė, kuri atspindi mokytojo profesinį perdegimą, klausimyne buvo pavadinta savijauta darbe, vengiant išankstinio neigiamo vertinimo. Respondentai turėjo galimybę savo nuostatų ir nuomonių intensyvumą įvertinti pagal Likerto tvarkos skalę (nuo 1 – „visiškai nesvarbu“ iki 5 – „labai svarbu“). Apklausoje metu prašyta nurodyti socialines demografines charakteristikas: mokyklos, kurioje dirba, vietovę ir tipą, kvalifikacinę kategoriją, dėstomą dalyką, pedagoginio darbo stažą, kurie reikšmingi ir įdomūs, analizuojant tyrimo problemą.

Siekiant operacionalizuoti pasirinktas mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo sampratas buvo ieškoma parengtų klausimynų, kuriais remiantis būtų galima sukonstruoti tinkamą klausimyną, padėsiantį išsiaiškinti tyrime keliamus klausimus. Problemai atskleisti buvo pasirinktos dvi skalės (*Savijauta darbe* ir *Mokytojų profesinis pasitenkinimas*) iš D. Bubelienės disertacijoje „Mokytojų profesinis stresas ir jo redukavimo prielaidos švietimo vadybos bei edukacinėmis priemonėmis“ parengto instrumento kiekybinei apklausai (Bublienė, 2010).

Tyrimo dalyviai ir tyrimo imtis. Kiekybinio tyrimo metu svarbi tyrimo aibė – respondentai, turintys keletą tyrėją dominančių požymių (Čekanavičius ir Murauskas, 2009). Tiriant Lietuvos mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo ryšius, tyrimo aibę sudaro visi Lietuvoje dirbantys mokytojai. Mokytojų bendruomenėje galima pastebėti tiek profesinio perdegimo, tiek profesinio pasitenkinimo patirčių – galima daryti prielaidą, kad tai yra visus mokytojus jungiantys požymiai. Siekiant išsiaiškinti Lietuvos mokytojų nuomonę, nereikia apklausti visų daugiau nei 24 109 (2019–2020 m.m. ŠVIS duomenys) mokytojų. Žinant populiacijos dydį, tikimybės bei paklaidos dydžius, buvo paskaičiuotas reprezentatyvios tyrimo imties dydis (95 proc. tikimybe), kai paklaidos reikšmė siekė 0,05, t. y. 381 mokytojas.

Tyrimo dalyvių charakteristika. Šio tyrimo tikslas buvo ištirti Lietuvos mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo sąveikos vertinimą. Apklausoje dalyvavo 398 mokytojai (reprezentatyvi tyrimo imtis – 381 respondentai): 334 (84 proc.) moterų ir 64 (16 proc.) vyrai. Tai atitinka realų vyrų ir moterų santykinį pasiskirstymą Lietuvos mokytojų bendruomenėje. Tyrime dalyvavusių mokytojų darbo stažas svyravo nuo 1 iki 52 metų (vidurkis $45,36 \pm 13,14$ metai).

Tyrimo organizavimas. Apklausa vyko 2019 m. lapkričio–gruodžio mėnesiais Lietuvos bendrojo ugdymo įstaigose. Apklausoje dalyvavę bendrojo ugdymo mokyklų mokytojai turėjo galimybę klausimyną pildyti internetu ir raštu: klausimynas buvo įkeltas į laisvai

prieinamų internetinių apklausų portalą www.apklausa.lt. Anketa buvo aktyvi du mėnesius. Apklausos nuoroda kartu su trumpu tyrimo aprašymu elektroniniu paštu buvo išplatinta į Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklas.

Duomenų analizė. Statistinė analizė buvo atlikta naudojant „Socialinių mokslų statistikos paketą“ (SPSS 23), skirtą „Windows“. Klausimyno skalių indikatoriai sudarė galimybę nustatyti Lietuvos mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo sąsajas pagal atskiras struktūrines streso dimensijas. Kaip vienas iš svarbiausių kokybiško tyrimo charakteristikų ir priemonių kokybės kriterijų, užtikrinantis matavimų tikslumą ir stabilumą, šiame tyrime instrumento patikimumas nukreiptas į jo vidinio suderintumo įvertinimą ir koreliacijas tarp kintamųjų. Taikant patikimumo analizę buvo patikrintas klausimyno skalių patikimumas. Klausimyno skalių (*Mokytojų profesinio perdegimas* (1) ir *Mokytojų profesinis pasitenkinimas* (2)) kriterijų vidinės dermės rezultatai: įvertinus minėtų kintamųjų Cronbach Alfa koeficientus (α (1) = 0,971 ir α (2) = 0,922), nustatyta, kad abi šios skalės yra patikimos matavimo priemonės. Svarbu paminėti, kad nebuvo nė vieno kintamojo, kurio skiriamoji geba r /itt būtų mažesnė negu 0,2.

Tyrimo etika. Atliekant apklausą buvo užtikrintas tyrimo dalyvių anonimiškumas (respondentams nereikėjo pateikti asmeninės informacijos, kuri leistų nustatyti jų asmenybę) ir tiriamųjų sutikimas dalyvauti tyrime (kiekvienam išsiųstas laiškas, kuriame nurodyti tyrimo tema, tikslas ir aprašymas). Kviečiant mokytojus dalyvauti tyrime buvo laikomasi savanoriškumo principo (tyriamieji laisvai priėmė sprendimą dalyvauti apklausoje). Respondentams buvo pateikti tyrėjo kontaktai (vardas, pavardė, institucija, el. pašto adresas), kad galėtų susisiekti, jei kiltų klausimų ar norėtų sužinoti tyrimo rezultatus. Tyrime dalyvavusių mokytojų profesinis perdegimas ir profesinis pasitenkinimas matuotas D. Bubelienės disertacijos „Mokytojų profesinis stresas ir jo redukavimo prielaidos švietimo vadybos bei edukacinėmis priemonėmis“ (Bubelienė, 2010) instrumento dalimi. Buvo susisiepta su autore ir gautas leidimas neatlygintinai naudoti dvi skales, kuriose sudėlioti indikatoriai ir dimensijos sudarė galimybę identifikuoti Lietuvos mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo raišką pagal atskiras struktūrines streso dimensijas, paanalizuoti kaip jos tarpusavyje susijusios.

Tyrimo rezultatai

Šiame tyrime buvo taikyta Kolmogorov'o – Smirnov'o statistika, nes tiriamųjų imtis > 50 .

1 lentelė
Kintamojo skirsnio normalumo vertinimas

Kintamojo pavadinimas	Kolmogorov'o-Smirnov'o		
	Statistika	Laisvės laipsnis (df)	p reikšmė (Sig)
Amžius	0,088	398	0,003
Bendras pedagoginio darbo stažas	0,094	398	0,001
Pirmos skalės – profesinis perdegimas – išvestinis kintamasis	0,074	398	0,027
Antros skalės – profesinis pasitenkinimas – išvestinis kintamasis	0,072	398	0,036

Iš 1 lentelės duomenų matyti, kad visi kintamieji (amžius, bendras pedagoginio darbo stažas ir du išvestiniai kintamieji) pagal Kolmogorov'o – Smirnov'o statistiką pasiskirstę ne pagal normalųjį dėsnį ($p < \alpha = 0,05$): amžiaus $p = 0,003 < 0,05$; bendro pedagoginio darbo stažo $p = 0,001 < 0,05$; suma_S9-S54/46 (profesinis perdegimas) – pirmojo išvestinio kintamojo $p = 0,027 < 0,05$; suma_P55-P70/16 (profesinis pasitenkinimas) – antrojo išvestinio kintamojo $p = 0,036 < 0,05$. Galima manyti (žr. 1 lentelė), kad visų šių kintamųjų (amžius, bendras pedagoginio darbo stažas ir du išvestiniai kintamieji) skirsnio normalumo prielaida pažeista, t. y. visi skirsniai nėra normalieji. Kadangi tyrimo rezultatai netenkina normalumo sąlygų, todėl jų analizei pasirinkti neparametriniai kriterijai.

2 lentelė
Požiūrio į mokytojų profesinį perdegimą ir mokytojų profesinį pasitenkinimą skirtumas pagal lytį

Kintamojo pavadinimas	Lytis	N	Vidurkis (Mean)	Standartinis nuokrypis (Std. Deviation)	p reikšmė (Sig.)	Levene'o kriterijus F
suma_P55_70 (Mokytojų profesinis pasitenkinimas)	Vyrai	64	46,69	10,20	0,575	2,064
	Moterys	334	45,11	13,63		

Tiriant vyrų ir moterų požiūrį į profesinį pasitenkinimą nustatyta (žr. 2 lentelę), kad skirtumas statistiškai nereikšmingas ($p = 0,575 > 0,05$), todėl galima manyti, kad vyrų ir moterų požiūris į profesinį pasitenkinimą nesiskiria (moterys – 45,11, vyrai – 46,69).

Skaičiavimai rodo (žr. 2 lentelę), kad F reikšmė = 3,06 ir $p = 0,018 < 0,05$; tai parodo, kad nulinė hipotezė apie visų grupių vidurkių lygybę atmetama ir priimama alternatyvi hipotezė – egzistuoja skirtumai tarp darbo stažo pakopų.

3 lentelė

Vienafaktorinės dispersinės analizės ANOVA rezultatai

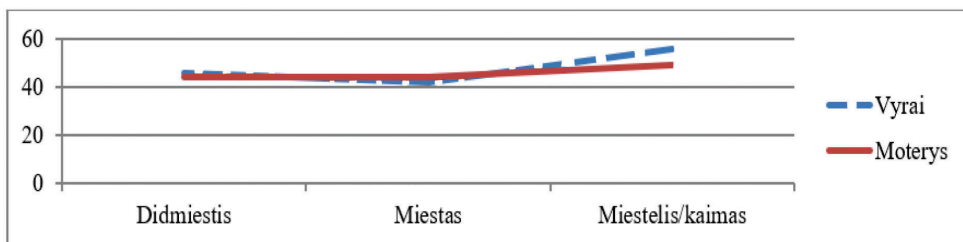
Kintamojo pavadinimas	suma_P55_70/16 (Mokytojų profesinis pasitenkinimas)		
	Vidurkis ± standartinis nuokrypis (Means ± Std. Deviation)	Levene'o kriterijus F	p reikšmė (Sig.)
1–10	50,02 ± 13,02		
11–20	43,28 ± 12,94		
21–25	45,53 ± 9,92	3,06	0,018
26–30	43,41 ± 14,97		
31–52	40,00 ± 13,10		
Iš viso	45,36 ± 13,14		

Siekiant sužinoti, ar mokytojų profesinis pasitenkinimas priklauso nuo mokytojo darbo stažo, paskaičiuota, kurioje darbo stažo pakopoje mokytojų profesinis pasitenkinimas didesnis. Labiausiai džiaugsmą mokytojo darbe patiria mokytojai, kurie mokykloje dirba ne daugiau kaip 10 metų, o mažiausiai džiaugsmo patiria vyresni mokytojai, kurių darbo stažas mokykloje daugiau nei 30 metų.

ANOVA rezultatai rodo (žr. 3 lentelę), kad reikšmingų skirtumų tarp darbo stažo pakopų nėra, tačiau galima pastebėti, kad nedidelis, bet statistiškai reikšmingas skirtumas yra tarp 1–10 metų ($I-J = 3,490$) ir 31–52 ($I-J = 10,021$) metų darbo stažą turinčių mokytojų. Galima manyti, kad didžiausią mokytojų profesinį pasitenkinimą jaučia 1–10 metų darbo stažą turintys mokytojai, o mažiausiai profesinį pasitenkinimą jaučia vyriausia mokytojų karta – 31 ir daugiau metų mokykloje dirbantys mokytojai.

Siekiant nustatyti, ar mokytojų lytis ir mokyklos tipas, kurioje dirba mokytojas, turi reikšmės profesiniam pasitenkinimui, pirmiausia buvo tikrinama, ar dispersijas galima laikyti lygiomis. Lentelėje pateikti rezultatai rodo, kad $p = 0,148 > 0,05$, todėl analizuojant, ar mokytojų profesiniam pasitenkinimui turi įtakos mokytojų lytis ir mokyklos tipas, buvo nustatyta, kad lytis ($F = 0,510$, $df = 1$, $p = 0,476 > 0,05$) ir mokymo įstaigos tipas ($F = 2,982$, $df = 2$, $p = 0,054 > 0,05$) statistiškai nereikšmingi, t. y. mokytojų profesiniam pasitenkinimui nei lytis, nei mokyklos tipas įtakos neturi.

Toliau pateikiamas didmiesčių, miestų ir miestelių mokyklų tyrime dalyvavusių mokytojų profesinio pasitenkinimo įvertinimo (balo) vidurkių palyginimas (žr. 1 pav.), taikant dvifaktoriinę tarpgrupinę ANOVA. Nustačius mokytojų profesinio pasitenkinimo priklausomybę nuo lyties ir mokyklos vietovės (didmiesčių, miestų ir miestelių / kaimų), gauti tokie rezultatai: lyties aspektu skirtumų neišryškėjo, nes $p = 0,476 > 0,05$. Skirtin-gose vietovėse esančiose mokyklose dirbančių mokytojų profesinis pasitenkinimas taip pat statistiškai reikšmingai nesiskiria ($p = 0,054 > 0,05$).

1 pav. Didmiesčių, miestų ir miestelių mokyklų mokytojų moterų ir vyrų profesinio pasitenkinimo įvertinimo (balo) vidurkių palyginimas

Taigi, galima manyti, kad nei mokyklos vietovė, nei tipas, nei lytis, nei lyties ir mokyklos vietovės kintamųjų sąveika neturi įtakos tyrime dalyvavusių mokytojų profesiniam pasitenkinimui. Taikant blokuotųjų duomenų ANOVA (angl. *repeated measures ANOVA*) analizei buvo paimti trys dažniausiai apklausoje dalyvavusių mokytojų paminėti kintamieji: *ženkliai kritęs darbingumas, rezultatyvumas; atsiribojimas nuo darbo ir profesijos bei kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūtis*, kurie tenkina normalumo sąlygą, yra kiekybiniai, o jų matavimų ir skirtumų dispersijos yra homogeniškos.

4 lentelė

Trijų faktorių vidurkių palyginimas, taikant Blokuotųjų duomenų ANOVA

Kintamojo pavadinimas	Vidurkis ± standartinis nuokrypis (Means ± Std. Deviation)	
Ženkliai kritęs darbingumas, rezultatyvumas	22,7 ± 7,1	df = 2; F = 38,0; p < 0,005
Atsiribojimas nuo darbo ir profesijos	22,0 ± 8,6	
Kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūtis	18,8 ± 7,7	

Visų trijų skaičiuojamų kintamųjų vidurkiai statistiškai reikšmingai skiriasi. Iš skaičiavimų matyti, kad ženkliai kritusio darbingumo ir rezultatyvumo balo vidurkis yra aukščiausias, o kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūtis – žemiausias. Skaičiavimų rezultatai (žr. 4 lentelę) parodė, kad tiek ženkliai kritęs darbingumas ir rezultatyvumas, tiek atsiribojimas nuo darbo ir profesijos, tiek kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūtis statistiškai reikšmingai skiriasi.

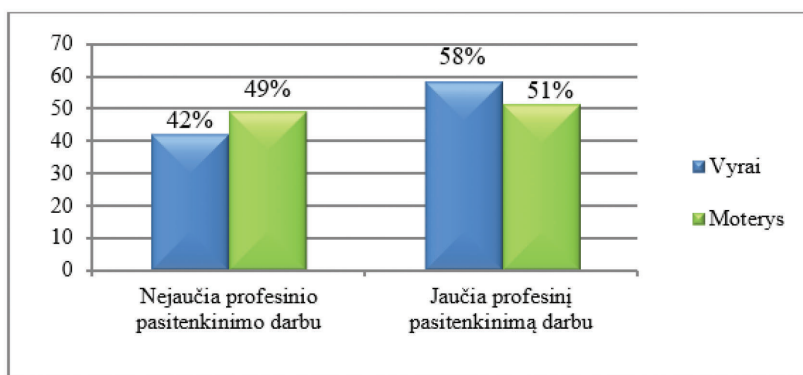
Buvo iškelta hipotezė: Mokytojų profesinio pasitenkinimo vertinimas priklauso nuo lyties.

5 lentelė

Mokytojų profesinio pasitenkinimo vertinimas pagal lytį

Kintamojo pavadinimas	Vyrai, n (proc.)	Moterys, n (proc.)	
Nejaučia profesinio pasitenkinimo darbu	27 (42,3)	163 (48,6)	$\chi^2 = 0,345$; $df = 1$; $p = 0,557$
Jaučia profesinį pasitenkinimą darbu	37 (57,7)	171 (51,4)	

Chi kvadrato kriterijus atskleidė (žr. 5 lent.), kad, lyginant mokytojais dirbančių vyrų ir moterų atsakymus apie profesinį pasitenkinimą, jie statistiškai reikšmingai nesiskiria, nes $p = 0,557 > 0,05$. Iškelta hipotezė, kad mokytojų profesinio pasitenkinimo vertinimas priklauso nuo lyties, nepasitvirtino. Tiek vyrų, tiek moterų mokytojo profesinio pasitenkinimo vertinimas nesiskiria ($\chi^2 = 0,345$, $df = 1$, $p = 0,557$).

2 pav. Profesinio pasitenkinimo vertinimas pagal lytį

Nors skirtumas statistiškai nereikšmingas, tačiau, kaip matyti iš 2 pav. diagramos, mokytojai vyrai šiek tiek (58 proc.) labiau pasitenkinę mokytojo profesija nei mokytojos moterys (51 proc.).

6 lentelė

Mokytojų profesinio perdegimo ir mokytojų profesinio pasitenkinimo skirtumų palyginimo, taikant Wilcoxon'o kriterijų, rezultatai

Kintamojo pavadinimas	Mokytojų profesinis perdegimas – mokytojų profesinis pasitenkinimas			
	N	M + SN	z	p reikšmė (Sig)
P55P70_15	398	2,8 + 0,82	-4,13	0,000
S9_54_46	398	2,6 + 0,80		0,000

Taikant Wilcoxon'o kriterijų siekta išsiaiškinti, ar reikšmingas skirtumas tarp mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo. Iš skaičiavimų rezultatų (žr. 6 lentelę) matyti, kad skirtumas tarp mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo statistiškai reikšmingai skiriasi, $p = 0,000 < 0,005$.

7 lentelė

Kruskal'io-Wallis'o kintamojo vertinimas

Kintamojo pavadinimas	Kruskal'io-Wallis'o		
	Chi kvadratas (χ^2)	Laisvės laipsnis (df)	p reikšmė (Sig)
Mokytojo/os darbe aš patiriu vien džiaugsmą	11,313	4	0,023
Būna dienų, kada turiu versti save, kad nueičiau į mokyklą	13,315	4	0,010
Mano profesijos atstovui/ei sunku būti laimingam	2,420	4	0,659
Jei galėčiau gyvenimą planuoti iš naujo, tai vėl tapčiau mokytoja/u	9,695	4	0,046
BENDRAS Jūsų pedagoginis darbo stažas_suranguota	11,341	4	0,023

Kruskal'io-Wallis'o kriterijus (žr. 7 lentelę) padėjo nustatyti, kad *džiaugsmo patyrimas mokytojo darbe* statistiškai reikšmingai priklauso nuo *darbo stažo* ($p = 0,023 < 0,05$). Labiausiai džiaugsmą mokytojo darbe patiria mokytojai, kurie mokykloje dirba ne daugiau kaip 10 metų, o mažiausiai džiaugsmo patiria vyresni mokytojai, kurių darbo stažas mokykloje daugiau nei 30 metų.

Taikant Friedman'o kriterijų šiame tyrime buvo lyginami trys faktoriai: F1 (ženkliai kritęs darbingumas, rezultatyvumas), F2 (atsiribojimas nuo darbo ir profesijos) ir F3 (kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūtis).

8 lentelė

Trijų faktorių palyginimo, taikant Friedman'o kriterijų, rezultatai

Kintamojo pavadinimas	N	Rangų vidurkis (Mean Rank)	Chi kvadratas (χ^2)	Laisvės laipsnis (df)	p reikšmė (Sig)
Ženkliai kritęs darbingumas, rezultatyvumas	398	2,24			
Atsiribojimas nuo darbo ir profesijos	398	2,23	60,400	2	0,000
Kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūtis	398	1,52			

Taikant Friedman'o kriterijų, nustatyta, kad skirtumas tarp teiginių, labiausiai atitinkančių mokytojų profesinį perdegimą, yra statistiškai reikšmingas ($\chi^2 = 60,400$, $df = 2$, $p = 0,000 < 0,05$).

Mokytojams pateikus teiginius, labiausiai atitinkančius mokytojų profesinį perdegimą, apskaičiuotas kiekvienos grupės teiginių vidutinis įvertis. Rezultatai rodo, kad mokytojų profesinis perdegimas siejamas su ženkliai kritusiu darbingumu, rezultatyvumu (vidutinis įvertis – 2,24) ir atsiribojimu nuo darbo ir profesijos (vidutinis įvertis – 2,23), o mažiausiai – su kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūčiu (vidutinis įvertis – 1,52).

Siekiant išsiaiškinti, ar tarp matuojamų kintamųjų yra tiesinė priklausomybė ir koks tos priklausomybės stiprumas, skaičiuojamas koreliacijos (Pearson, Spearman) koeficientas (Čekanavičius, Murauskas, 2009; 2011). Pearson'o koeficientas taikomas su normalumo reikalavimus tenkinančiais kintamaisiais, o Spearman'o koeficientas su ranginiais ar netenkinančiais normalumo intervaliniais kintamaisiais (Rupšienė ir Rutkienė, 2016). Analizuojant šio tyrimo duomenis buvo keliamas klausimas, ar yra priklausomybė tarp mokytojų profesinio perdegimo ir jų profesinio pasitenkinimo. Siekiant atsakyti į šį klausimą po faktorinės analizės buvo sudaryti išvestiniai kintamieji. Taikant Spearman'o koreliacijos koeficientą, buvo paskaičiuotas ryšys tarp dviejų išvestinių kintamųjų: *suma_S9_54/46* (Mokytojų profesinis perdegimas) ir *suma_P55_70/16* (Mokytojų profesinis pasitenkinimas).

Apskaičiavus Spearman'o koreliacijos koeficientą gauta (8 lentelė), kad ryšys tarp dviejų klausimyno skalių, t. y. tarp mokytojų profesinio perdegimo ir profesinio pasitenkinimo, yra statistiškai reikšmingas ($p = 0,00 < 0,05$), taip pat iš duomenų matyti, kad ryšio stiprumas tarp šių dviejų kintamųjų yra pakankamai stiprus ($r = 0,605$).

Apskaičiavus Spearman'o koreliacijos koeficientą gauta, kad ryšys tarp tyrimo dalyvių amžiaus ir mokytojų profesinio pasitenkinimo yra statistiškai reikšmingas ($p = 0,02 < 0,05$).

Taikant tiesinės regresijos analizę, šiame tyrime buvo analizuojama, kaip priklausomas kintamasis *suma_P55P70_15/16* (Mokytojų profesinis pasitenkinimas) yra priklausomas nuo nepriklauso kintamojo *suma_S9_54/46* (Mokytojų profesinis perdegimas).

9 lentelė

Determinacijos koeficiento skaičiavimo rezultatai

Model	R	r ² (R Square)	Pakoreguotas R (Adjusted R Square)	Std. Error of the Estimate
1	0,641 ^a	0,411	0,407	0,63225
a. Predictors: (Constant), S9_54/46 (Mokytojų profesinis perdegimas)				

Iš 9 lentelėje pateikto determinacijos koeficiento $r^2 = 0,411 > 0,20$ reikšmės matyti, kad tiesinės regresijos modelis yra tinkamas (Čekanavičius, Murauskas, 2014). ANOVA

p reikšmė yra $0,000 < 0,05$, todėl galima teigti, kad pasitenkinimas darbu priklauso bent nuo vieno iš regresorių ir gali būti naudojama prognozavimui.

Imties regresijos lygties koeficientai (10 lent.) $b_0 = 0,167$ ir $b_1 = 0,655$, $\beta = 0,641$ 95 proc. PI (0,534 – 0,776), $p < 0,001$. Užrašome imties tiesinės regresijos lygtį:

Mokytojų profesinis perdegimas = 0,167 + 0,655 x Mokytojų profesinis pasitenkinimas.

Taikant tiesinės regresijos analizę, nustatyta, kad mokytojų profesinis pasitenkinimas yra priklausomas nuo mokytojų profesinio perdegimo, nes tenkina tiesinės regresijos analizės sąlygas, kai visų kintamųjų $p = 0,000 < 0,05$. Tai reiškia, kad tiesinės regresijos modelio sudaryti neįmanoma. Atlikus skaičiavimus, daroma prielaida, kad mokytojų profesinis perdegimas priklauso nuo profesinio pasitenkinimo.

Diskusija

Pastarajame laikmetyje mokytojas apibūdinamas kaip kūrėjas, nuo kurio lyderiavimo priklauso augančios kartos ugdymo kokybė. Mokytojo pedagoginė funkcija reikalauja ne tik daug intelektualinių ir fizinių išteklių, bet ir emcinių stiprybės, nes jo veiklos rezultatai yra nuolat analizuojami ir vertinami. Tai kelia nuolatinę emcinę įtampą, kuri neretai baigiasi mokytojų profesiniu perdegimu. Atliko tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad tyrime dalyvavę mokytojai jaučia profesinį stresą ir patiria profesinio perdegimo požymius. Pirmuose mokytojo profesinio perdegimo tyrimuose kaip esminė priežastis išskirtas per didelis mokytojų darbo krūvis (Chang, 2009; Cheek, Bradley, Parr ir Lan, 2003). Vėliau tyrimo laukas išsiplėtė – mokslininkai atkreipė dėmesį ir į kitus mokytojo ir jo darbo aplinkos aspektus. Jie ne tik įvardijo tiriamo reiškinių požymius ir priežastis, bet ir išskyrė rizikos bei apsauginius veiksnius (Mazidi ir kt. (2017); Bakker ir Costa (2014); Brunsting, Sreckovis ir Lane (2014); Emery ir Vandenberg (2010); Chang (2009); Kim ir kt. (2007); Maslach (2003) ir kt.).

C. Maslach, W. B. Schaufelis ir M. P. Leiteris (2001) emocinių išsekimą sieja su emocinių išteklių išsekimojimu ir apibūdina kaip jausmą, kai asmuo neturi jėgų vykdyti jam keliamų reikalavimų. Lietuvių mokslininkų (Navaitienė ir Danilovienė, (2017); Kavaliauskienė ir Balčiūnaitė, (2014); Bubelienė ir Merkys (2010, 2013); Stoškus (2011, 2014); Bulotaitė ir Lapeškieienė, (2006); Pacevičius (2006); Leliūgienė, Rupšienė ir Baušytė (2003)) tyrimų rezultatai atskleidė, kad Lietuvos mokytojų bendruomenėje mokytojų profesinis stresas ir profesinis perdegimas yra paplitęs ir sistemingai pasireiškiantis fenomenas. K. Gluschko ir kiti (2016) tyrė Suomijos pradinių klasių mokytojų perdegimo darbe ir streso sąsajas ir nustatė vidutinio stiprumo teigiamą ryšį (Navaitienė, Danilovienė, 2017, 39). Lietuvos mokytojų tyrimo rezultatai (Bernotaitė ir Malinauskienė (2017), Merkys ir Bubelienė (2013)) parodė stipriai išreikštą Lietuvos mokytojų profesinį perdegimą. „Mokytojų profesinis perdegimas siejamas su neigiamomis emocijomis ir profesiniais padariniais, kurie apima emocinį išsekimą, cinizmą, depresiją, profesinių funkcijų kokybės suprastėjimą,

nepasitenkinimą karjeros pasirinkimu ir kt.“ (Merkys, Bubelienė, 2013, 112). Šio tyrimo dimensijų analizė atskleidė taip pat pakankamai stirpų tirtų bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų profesinio perdegimo lygį skalėje. Tyrimo dalyvių nuomone, mokytojų profesinis perdegimas siejamas su ženkliai kritusiu darbingumu bei rezultatyvumu ir atsiribojimu nuo darbo ir profesijos, o mažiausiai – su kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūčiu.

Straipsnio autorių atliktame tyrime analizuotas ir mokytojų profesinis pasitenkinimas (teigiama emocinė būsena darbe; teigiamų nuostatų visuma darbo atžvilgiu; santykinai pastovi nuostata į fizines ir socialines darbo sąlygas). Lyginant bendrojo ugdymo mokyklose mokytojais dirbančių vyrų ir moterų profesinį pasitenkinimą, šis skirtumas statistiškai nereikšmingas, tačiau mokytojai vyrai šiek tiek labiau patenkinti mokytojo profesija nei mokytojos moterys. Reikšmingų skirtumų tarp darbo stažo pakopų taip pat nėra, tačiau galima pastebėti, kad didžiausią mokytojų profesinį pasitenkinimą jaučia 1–10 metų darbo stažą turintys mokytojai, o mažiausiai profesinį pasitenkinimą jaučia vyriausia mokytojų karta, kuri mokykloje dirba daugiau kaip 30 metų.

Ištyrus mokytojų profesinio perdegimo sąsajas su profesiniu pasitenkinimu, paaiškėjo, kad mokytojų profesinis pasitenkinimas yra priklausomas nuo mokytojų profesinio perdegimo – iš duomenų matyti, kad ryšio stiprumas tarp šių dviejų kintamųjų yra pakankamai stiprus, t. y. kuo labiau tyrime dalyvavę mokytojai yra patenkinti savo darbu, tuo mažiau tikėtina, kad jie išgyvens profesinį perdegimą. Galima daryti prielaidą, kad savo darbu patenkintas mokytojas gebės lyderiauti ir sudominti savo mokinius. Šiuolaikinės mokyklos bendruomenė yra pasiilgusi emociškai stabilaus (gebančio efektyviai dirbti ir pailsėti), šviesią nuotaiką ir pozityvią diskusiją skleidžiančio mokytojo.

Išvados

Atlikus tyrimą nustatyta, kad nei mokyklos, kurioje dirba tyrimo dalyviai, tipas ar vietovė, nei lytis, nei lyties ir mokyklos vietovės kintamųjų sąveika neturi įtakos mokytojų profesiniam pasitenkinimui, o ženkliai kritęs darbingumas ir rezultatyvumas, atsiribojimas nuo darbo ir profesijos ir kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūtis statistiškai reikšmingai skiriasi.

Iš tyrimo paaiškėjo, kad džiaugsmo patyrimas mokytojo darbe statistiškai reikšmingai priklauso nuo darbo stažo: labiausiai džiaugsmą mokytojo darbe patiria mokytojai, kurie mokykloje dirba iki 10 metų, o mažiausiai džiaugsmo patiria vyresni mokytojai, kurių darbo stažas mokykloje daugiau nei 30 metų.

Tyrimo rezultatai patvirtino, kad mokytojų profesinis perdegimas siejamas su ženkliai kritusiu darbingumu, rezultatyvumu bei atsiribojimu nuo darbo ir profesijos, o mažiausiai – su kontrolės ir savikontrolės praradimo darbe pojūčiu (nustatyta, kad

skirtumas tarp teiginių, labiausiai atitinkančių mokytojų profesinį perdegimą, yra statistiškai reikšmingas).

Tyrimo tikrinta hipotezė (*Mokytojai vyrai labiau jaučia įtampą dėl darbinių problemų negu mokytojos moterys*) nepasitvirtino – tiek mokytojai vyrai, tiek mokytojos moterys vienodai jaučia įtampą dėl darbinių problemų.

Tyrimo metu patvirtintas reikšmingas neigiamas ryšys tarp profesinio pasitenkinimo ir profesinio perdegimo.

Literatūra

- Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas.* (2019). Prieiga per internetą: <http://www.psichologusajunga.lt/index.php?p=1148&lng=lt>
- Avalos, B. (2011). Teacher Professional Development in Teaching and Teacher Education over Ten Years. *Teaching and Teacher Education*, 27(1), 10–20.
- Béanger, J. J., Pierro, A., Barbieri, B., De Carlo, N. A., Falco A. & Kruglanski A. W. (2016). One Size doesn't Fit All: the Influence of Supervisors' Power Tactics and Subordinates' Need for Cognitive Closure on Burnout and Stress. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 2, 287–300. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1359432X.2015.1061999>
- Boucher, H. C. & Maslach, C. (2009). Culture and Individuation: The Role of Norms and Self-Concepts. *Journal of Social Psychology*, 149, 677–693.
- Bubelienė, D., Merkys, G. (2016). Profesinis stresas ir jo poveikis mokytojų sveikatai: kiekybinės apklausos duomenys. *Sveikatos mokslai*, 26(6), 58–64.
- Bubelienė, D. (2010). *Mokytojų profesinis stresas ir jo redukavimo prielaidos švietimo vadybos bei edukacinėmis priemonėmis*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (07S). Šiauliai. Šiaulių universitetas.
- Colledani, D., Capozza, D., Falvo, R. & Di Bernardo, G.A. (2018). The Work-related Basic Need Satisfaction: An Italian Validation. *Frontiers in Psychology*, 9, 1859. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01859>
- Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2011). *Statistika ir jos taikymai*. II dalis. TEV.
- Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2014). *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- De Carlo, A., Dal Corso, L., Di Sipio, A., Scarcella, M. & Sorvillo, D. (2016). Coping with the Economic and Labor Crisis: Model and Tools for the Evaluation of Suicide Risk. *TPM – Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 23(3), 299–317.
- Desimone, L. M. (2009). Improving Impact Studies of Teachers' Professional Development: Toward Better Conceptualizations and Measures. *Educational Researcher*, 38(3), 181–199.
- Falco, A., Dal Corso, L., Girardi, D., De Carlo, A. & Comar, M. (2018). The Moderating Role of Job Resources in the Relationship between Job Demands and Interleukin-6 in an Italian

- Healthcare Organization. *Research in Nursing & Health*, vol. 41(1): 39–48. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1002/nur.21844>
- Falco, A., Dal Corso, L., Girardi, D., De Carlo, A., Barbieri, B., Boatto, T. & Schaufeli, W. B. (2017). Why is Perfectionism a Risk Factor for Workaholism? The Mediating Role of Irrational Beliefs at Work. *TPM – Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, vol. 24(4): 583–600. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.4473/TPM24.4.8>
- Fitchett, P. G., McCarthy, C. J., Lambert, R. G., & Boyle, L. (2018). An Examination of US First-year Teachers' Risk for Occupational Stress: Associations with Professional Preparation and Occupational Health. *Teachers and Teaching*, 24, 99–118. doi:10.1080/13540602.2017.1386648
- Geros mokyklos koncepcija*. Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V–1308.
- Gurevičius, R. (2018). Nuo geresnės sveikatos į gerovę ar nuo gerovės į geresnę sveikatą? *Visuomenės sveikata*, 1(80), 5–9.
- Helms-Lorenz, M., & Maulana, R. (2016). Influencing the Psychological Well-being of Beginning Teachers Across Three Years of Teaching: Self-efficacy, Stress Causes, Job Tension and Job Discontent. *Educational Psychology*, 36, 569–594. doi: 10.1080/01443410.2015.1008403
- Kelly, S., & Northrop, L. (2015). Early Career Outcomes for the 'Best and the Brightest' Selectivity, Satisfaction, and Attrition in the Beginning Teacher Longitudinal Survey. *American Educational Research Journal*, 52, 624–656. doi:10.3102/0002831215587352
- Kranabetter, C., & Niessen, C. (2016). How Managers Respond to Exhausted Employees. *Journal of Personnel Psychology*, 15, 106–115. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1027/1866-5888/a000157>
- Khan, F., Yusoff, R. M., & Khan, A. (2014). Job Demands, Burnout and Resources in Teaching a Conceptual Review. *World Applied Sciences Journal*, 30(1), 20–28.
- Leiter, M. P., & Maslach, C. (2004). Areas of Worklife: A Structured Approach to Organizational Predictors of Job Burnout. In P. L. Perrewé & D. C. Ganster (Eds.), *Research in Occupational Stress and Well-being*, 3, 91–134. Elsevier Science/JAI Press.
- Maslach, C. (2003). Job Burnout: New Directions in Research and Intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 189–192.
- Maslach, C., Leiter, M. P., & Schaufeli, W. B. (2009). Measuring Burnout. In C. L. Cooper & S. Cartwright (Eds.). *The Oxford Handbook of Organizational Well-being*, 86–108. Oxford UK: Oxford University Press.
- Maslach, C., Leiter, M. P., & Jackson, S. E. (2012). Making a Significant Difference with Burnout Interventions: Researcher and practitioner collaboration. *Journal of Organizational Behavior*, 33, 296–300. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1002/job.784>
- Maslach, C. (2011). Engagement research: Some Thoughts from a Burnout Perspective. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 20, 47–52.
- Maslach, C., Jackson, S. E., & Leiter, M. P. (1997). The Maslach Burnout Inventory (MBI). In *book: Evaluating Stress: A Book of Resources*, Publisher: The Scarecrow Press, Editors, 191–218.

- Merkys, G. ir Bubelienė, D. (2013). Profesinio perdegimo įveika ir hobis: mokytojų apklausos duomenys. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 110–125. ISSN 1392-5016
- Navaitienė, J. ir Danilovienė, V. (2017). Mokytojų perdegimas darbe ir perfekcionizmas. *Ugdymo psichologija*, 28, 38–55.
- Ortner, M. T. (2012). Teachers' Burnout is Related to Lowered Speed and Lowered Quality for Demanding Short-Term Tasks. *Psychological Test and Assessment Modeling*, 54 (1), 20–35.
- Pakalniškienė, V. (2012). *Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas*. Metodinė priemonė, Vilnius: Vilniaus universitetas. ISBN 978-609-459-096-2.
- Paletz, S. B. F., Peng, K., Erez, M. & Maslach, C. (2004). Ethnic Composition and Its Differential Impact on Group Processes in Diverse Teams. *Small Group Research*, 35, 128–157.
- Pearson, C. A. (1991). An Assessment of Extrinsic Feedback on Participation, Role Perceptions, Motivation, and Job Satisfaction in a Self-managed System for Monitoring Group Achievement. *Hum Relat*, 44(5), 517–37.
- Rupšienė, L. ir Rutkienė, A. (2016). *Edukacinis eksperimentas*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
- Sangmook, K. (2005) Individual Level Factors and Organizational Performance in Government Organizations. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 15 (2), 245–61.
- Schaufeli, W. B. (2018). *Burnout in Europe: Relations with National Economy, Governance, and Culture*. Research Unit Occupational & Organizational Psychology and Professional Learning (Internal Report). Belgium: KU Leuven.
- Sonnentag, S. (2017). A Task-level Perspective on Work Engagement: A New Approach that Helps to Differentiate the Concepts of Engagement and Burnout. *Burnout Research*, 5, 12–20.
- Sonnentag, S., & Kühnel, J. (2016). Coming Back to Work in the Morning: Psychological Detachment and Reattachment as Predictors of Work Engagement. *Journal of Occupational Health Psychology*, 21, 379–390. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1037/ocp0000020>
- Stočkus, A. (2014). Kūno kultūros mokytojų profesinio perdegimo prevencija ir redukavimas: ugdomojo projekto rezultatai. *Tiltai*, vol. 66 (1): 151–168. ISSN 1392-3137. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v66i1.784>
- Torff, B., Sessions, D., Byrnes, K. (2005). Assessment of Teachers' Attitudes about Professional Development. *Educational and Psychological Measurement*, 65, 820–830.
- Virgă, D., Van Beek, I., Sulea, C., Schaufeli, W. B., & Taris T. W. (2019). Attachment Styles and Employee Performance: The Mediating Role of Burnout. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 153, 383–401. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00223980.2018.1542375>
- Who (2006). *Constitution of the World Health Organization*. Prieiga per internetą: www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf

The Interaction between Teachers' Professional Burnout and Professional Satisfaction

Genutė Gedvilienė¹, Rasa Didžiulienė²

¹ Vytautas Magnus University, Academy of Education, Jonavos g. 66, LT-44138 Kaunas, Lithuania, genute.gedviliene@vdu.lt

² Vytautas Magnus University, Academy of Education, Jonavos g. 66, LT-44138 Kaunas, Lithuania, rasa.didziuliene@vdu.lt

Summary

The world is facing with requirements, which are changing the way people and the environment interact, changing needs, and long-term challenges. School is no exception, where endless reforms cause a great deal of chaos that teachers, students, and their parents are tired of. The article discusses the extent to which professional burnout is expressed in Lithuanian teachers' community as a whole, and its relation to teachers' professional satisfaction. *The aim of the research* is to reveal the interaction between burnout and professional satisfaction of Lithuanian teachers in order to increase their professional satisfaction. The analysis of scientific literature was selected due to the theoretical explanation of the research problem. The quantitative research method was selected due to empirical research. The indicators on the questionnaire scales provided an opportunity to determine the links between Lithuanian teachers' professional burnout and professional satisfaction according to different structural stress dimensions. Statistical analyses were performed using the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS 23) for Windows. The survey included 398 teachers (a representative sample of the study was 381 respondents). *The main results.* Based on the results of theoretical and empirical research, the main factors influencing the interaction between professional burnout and professional satisfaction were identified. A significant negative interaction between professional satisfaction and professional burnout was also confirmed.

Keywords: *teacher's professional burnout, teacher's professional satisfaction, interaction.*

Gauta 2020 03 18 / Received 18 03 2020
Priimta 2020 03 25 / Accepted 25 03 2020